

Az előválasztott parlament

VISSZHANG - LXVI. évfolyam, 22. szám, 2022. június 3.

Az országgyűlés és a kormány megalakulásával a hazai közélet egy turbulens, termékeny és reményvesztő korszaka biztosan lezárult, hogy új korszaknak adja át a helyét, amelyben az ellenzéki útkeresés lehetőségei annyi balszerencse közt, oly sok vizsály után, számos sikertelen kísérlet tanulságával újra az ellenzéki napirendalkotás középpontjába kerülnek, bár egyelőre jelentős ötleteknek, innovációknak és bölcsességnek láthatóan fájó híján vagyunk. Hogy az eljövendő ötletelésekben komoly formában ne vetődjék fel az elmúlt évek egyetlen megnevezhető ellenzéki innovációja, az előválasztás megismétlésének, újrahasznosításának, újbóli alkalmazásának lehetősége, érdemes a figyelmünket az előválasztás intézményének néhány problémájára fordítanunk, és ennek érdekében először egy múltó pillantást vetnünk a most megalakult országgyűlés összetételére.

Amidőn ugyanis az ellenzéki előválasztás ideája egykoron felmerült, azt gondolhattuk, hogy az intézmény a kerekén kétszáz tagú parlament legfeljebb egynegyedét érintheti, hiszen a képviselőház legalább felében biztosan Fidesz-KDNP-s képviselők ülnek majd, a másik felének felét pedig bizonyosan listáról töltik fel az ellenzéki pártok, vagyis az egyéni körzetek jelöltjei nemigen lesznek többen ötvennél. A teljes ellenzéki előválasztás tehát reálisan a 106 egyéni körzet legfeljebb feléről szólt, többről aligha.

Ehhez képest – a kifejezetten rossz ellenzéki eredmények figyelembevételével is – meglepő lehet, hogy a megalakult parlamentben nem több mint összesen tizenhét olyan egyéni képviselő ül, aki a múlt ősszel a saját körzetében megnyerte az ellenzéki előválasztást, vagyis a hatalmas előkészületekkel, szervezéssel, energiával és pénzzel lebonyolított ellenzéki előválasztás végső soron a képviselők csupán nyolc százalékának személyéről döntött.

Felvetődhetik a kérdés, mi szükség volt egy olyan előválasztásra, amelynek eredménye a megválasztott képviselők kilencvenkét százalékát nem érinti, és miért kellett előválasztást rendezni, ha az ekként megtalált honatyák-honatyák aránya a parlament létszámának még a tíz százalékát sem éri el, de könnyen belátható, hogy a kérdés valamilyen formában akkor is joggal felmerült volna, ha az ellenzék lényegesen jobban szerepel az áprilisi választásokon.

Érdemes ugyanakkor ehhez azt is hozzávenni, hogy a minap felállt országgyűlésben jelenleg nem kevesebb mint tizenkét olyan képviselő ül, aki részt vett ugyan az előválasztáson, de veszített, vagyis annak ellenére ült be a parlamentbe, hogy az előválasztásokon megjelent választók őt kifejezetten leszavazták. Feltételezzük, hogy nehéz megmagyarázni az előválasztások választóinak azt a körülményt, vajon miért rendeztek előválasztásokat ott, ahol e választások eredményétől függetlenül a vesztes jelölt mindenképpen bejut a parlamentbe, tekintet nélkül arra, hogy az előválasztáson milyen sikerrel szerepelt.

Ha az előválasztások győztesei közül tizenheten, vesztesei közül pedig tizenketten országgyűlési képviselők lettek, de összességében is csak nagyon kevés képviselőt érintett az előválasztás egyáltalán, akkor kevés érv marad arra, miért kellett előválasztásokat tartani, ha azoknak sem az eredménye, sem a ténye nem számít igazán. Ha ehhez még azt is hozzávesszük, hogy van további öt olyan képviselő, aki megnyerte ugyan a maga előválasztását a körzetében, de végül elveszítette az országgyűlési választásokat ugyanott, mégis bejutott a parlamentbe listán, akkor a helyzet különössége még inkább szembetűnő. És ehhez már csak azt fűzzük hozzá, hogy parlamentünknek van további két olyan képviselője, akik úgy nyerték meg az előválasztásukat, hogy senki sem indult ellenük, vagyis ellenfél nélkül vághattak neki a küzdelemnek.

Végül azt javasoljuk, vegyük figyelembe azt a tényt is, hogy az országgyűlésben nem kevesebb mint tizenkilenc olyan közös listás ellenzéki képviselő ül, akik semmilyen előválasztáson nem vettek részt (sem sikeresen, sem sikertelenül), mert nem mérették meg magukat, és helyüket a listának köszönhetik, valamint van két olyan képviselőnk, akik képviselőjelölti előválasztáson nem, de miniszterelnök-jelölti előválasztáson részt vettek (és elbuktak).

Azt már csak habként fűjjük a tortára, hogy e létszámhoz érdemes hozzávenni a Mi Hazánk Mozgalom hat képviselőjét is, hiszen ők is ellenzéki helyeket foglalnak el a Házban, noha természetesen semmilyen előválasztásban nem voltak szereplők.

Így áll össze valójában az a lista, amelyet a tanulságok könnyebb levonhatósága érdekében az alábbiakban (a Mi Hazánk képviselői listája nélkül) nevekkkel is ismertetünk.

Eszerint megnyerte a saját előválasztását, és körzetében a választásokat is Csárdi Antal (LMP), Jámbor András, Mellár Tamás és Tordai Bence (Párbeszéd), Arató Gergely, Barkóczi Balázs és Oláh Lajos (DK), Hiller István, Hiszékeny Dezső, Kunhalmi Ágnes, Szabó Sándor és Vajda Zoltán (MSZP), továbbá Hajnal Miklós, Orosz Anna, Szabó Szabolcs, Tóth Endre (Momentum) és a függetlenné lett Hadházy Ákos.

Az előválasztást megnyerte, de a választásokat elvesztette, mégis bejutott (listán) a parlamentbe Harangozó Tamás (MSZP), Varga Zoltán (DK), valamint Bencze János, Brenner Koloman és Lukács László György (Jobbik).

Már az előválasztásokat is elvesztette, mégis bejutott a parlamentbe (listán) Keresztes László Lóránt és Ungár Péter (LMP), Varga Ferenc (Jobbik), Gelencsér Ferenc, Lócsei Lajos és Tompos Márton (Momentum), Gurmai Zita és Komjáthi Imre (MSZP), továbbá Gy. Németh Erzsébet, Hegedűs Andrea, Kálmán Olga és Komáromi Zoltán (DK).

Egyáltalán nem indult előválasztásokon, mégis bejutott a parlamentbe (listán) Bakos Bernadett és Kanász-Nagy Máté (LMP), Berki Sándor és Szabó Rebeka (Párbeszéd), Balassa Péter, Sas Zoltán, Szabó Hajnalka, Végh Noémi és Z. Kárpát Dániel (Jobbik), Bedő Dávid és Sebők Éva (Momentum), Molnár Zsolt és Tóth Bertalan (MSZP), valamint Dávid Ferenc, Gréczy Zsolt, Gyurcsány Ferenc, Kordás László, Sebián-Petrovszki László és Vadai Ágnes (DK).

Parlamentbe jutott továbbá az egyéni előválasztásokon nem indult Fekete-Győr András (Momentum) és Jakab Péter (Jobbik), valamint képviselő lett rajtuk kívül Szabó Tímea (Párbeszéd) és Varju László (DK) is, akik úgy indultak és természetesen nyertek az előválasztásokon, hogy nem volt velük szemben ellenjelölt.

Ha valaki ezek után esetleg azt a kérdést tenné fel, végül is az ellenzéki pártok mi a francért is rendeztek előválasztásokat, annak további figyelmébe ajánljuk azt a tényt, hogy az előválasztások legfeljebb mondvacsinált versenyt jelentettek számos körzetben, ahol előre borítékolható volt a győztes személye, de akadt nem kevesebb mint tizenegy körzet, ahol még látszataból sem indult ellenjelölt az egyetlen jelölttel szemben.

A tizenegy választókörzet mellett további tizennyolc körzetben úgy bonyolítottak le előválasztást, hogy a győztes személye eleve tudott volt (és végül legalább hetven százalék fölött teljesített), vagyis a tizenegy egyjelöltes (azaz százszázalékos győztes eredményt produkáló) körzettel együtt összesen huszonkilenc körzetben csak az előválasztás látszata miatt rendeztek előválasztást, valódi versenyre eleve nem törekedve. Ezen körzetek aránya az összes körzet számához képes huszonhét százalék, azaz a választókörzetek több mint egynegyedében az előválasztás már a szervezők szerint is bevallottan felesleges volt.

E tényeket már csak azért is érdemes figyelembe venni, mert újabban nem kevesen hivatkoznak arra, hogy a megvalósult előválasztások nem szolgálhatták azt az eredeti célt, hogy a civil jelöltek nagyobb szerepet kaphassanak. Csakhogy valójában az úgynevezett civil jelöltek a lehetőség ellenére sem indultak el a legtöbb körzetben, és még ott sem szolgálták a civilek ügyét, ahol kifejezetten kapacitálták őket, hogy

induljanak el.

A tizennyolc kvázi-versenyztetett körzetből ugyanis tizenötben a Mindenki Magyarországa Mozgalom egyértelműen a domináns (párt)jelölt mögé állt (ahogy a tizenegy egyedül induló jelölt esetében is). Márpedig az MMM nyugodtan tekinthető a civilek reprezentánsának, hiszen csupán kilenc független jelölt és összesen csupán további tíz – egyéb civil szervezet által támogatott – civil jelölt indult, illetve volt versenyben az Előválasztási Bizottság által közölt eredmények alapján.

Mivel a jelölt-jelöltek száma (ismét csak az EVB táblázata alapján) összesen 253 volt, ez azt jelenti, hogy a jelölt-jelölteknek csupán kevesebb mint öt százaléka mögött állt az MMM-től független civil szervezet, és a jelölteknek szintén csak kevesebb mint öt százaléka indult az előválasztásokon vállaltan mindentől független jelöltként (természetesen valamennyien sikertelenül szerepeltek).

A számos adat felidézése nyomán további (egyébként érdekes) adat citálása nélkül is világos lehet, hogy az előválasztások nem szolgálták azt az egyébként is szolgálhatatlan célt, amelyre létrejöttek, és nem töltötték be azt a szerepet, amelyet kitalálójuk egyébként is tévesen szántak nekik.

Mivel az előválasztások irdatlan pénzt emésztettek fel, és kifejezetten erőforrás-pazarló tevékenységnek bizonyultak, a másutt és sokkal jobban hasznosítható pénzforrások szűkössége miatt aligha érthető, hogy a pártok számos helyen megegyeztek egymással, és ezért korlátozott verseny alakulhatott ki. A pártok eme magatartása teljességgel természetesnek mondható, és inkább az ellenkező magatartás számított volna különösnek, mint ahogy annak is számított a legtöbb helyen, ahol a racionalitás ellenére állítottak jelöltek egymással szemben, legtöbbször csak azért, hogy legyen valami értelmük az előválasztásoknak, ha már csinálják.

Mint ismert, a civilek nem csupán az összefogás katalizátorai, de politikai résztvevői is kívántak lenni, ugyanakkor sérelmezték, hogy kisszámú jelöltjüknek előre meg kellett nevezniük, melyik frakcióba ülnek be. E sérelmezés természetes vagy a parlamenti munka logikájának félreértéseként, vagy a pártok érdekeinek negligálásaként volt értelmezhető, de alapvetően nem a civilek, hanem a pártok rossz megállapodása okolható azért, hogy ma gyakorlatilag nem létező, ténylegesen nem egzisztáló és semmilyen társadalmi igényt nem kielégítő pártoknak is van külön frakciójuk.

Az egykori önkormányzati választásokat megelőző előválasztások látszólagos sikere ugyancsak félrevezetőnek bizonyult. Egyrészt ama előválasztás csak Budapestre terjedt ki, és lényegében formális volt, hisz eleve a végső győztes személyét szánták főpolgármester-jelöltnek a pártok a kezdet kezdetétől, mindenféle *l'art pour l'art* előválasztás nélkül is. A többi aktor szerepe formálisnak volt mondható (a ferencvárosi előválasztást is ideértve). Másfelől Budapesten az ellenzék amúgy is erős volt, és könnyen lehet, hogy Karácsony Gergely az előválasztásos „rásegítés” nélkül is nyert volna (noha a „rásegítés” jól jöhetett neki).

Érdemes leszögezni ugyanakkor azt is, hogy az önkormányzati választásokon a „civil” jelöltek nagyobb eséllyel indulhatnak, és részvételük, győzelmük úgyszólván természetes: az önkormányzatok helyi ügyekkel foglalkoznak, a helyi ismertség fontos lehet.

Ehhez képest az országgyűlési választási körzetek (Budapestet és néhány nagyvárosi körzetet kivéve) kifejezetten nagy területre terjednek ki, a választópolgárok száma minden esetben meghaladja az 58 ezer főt, jellemzően 60-80 ezer között mozog, de egyes esetekben több mint 90 ezer lehet. Ezt lefedő beágyazottsággal civil jelöltek sem rendelkeznek.

Mint emlékezhetünk, az országgyűlés létszámának lecsökkentése a 2010-es évek elején, a 106 nagy méretű egyéni választókörizet amúgy is igazságtalan és aránytalan kialakítása a Fidesz részéről eleve elfogadhatatlan aránytalanságokat okozott, és a körzetek méretének meghatározását kizárólag kicsinyes politikai érdekek indokolhatták. A nemzetközi összehasonlításban is nagy egyéni körzetek (néhol gigakörzetek) nem teszik észszerűvé (és lehetővé) a normális egyéni képviselést.

Ekkora méretű választóközetekben előválasztásokat rendezni eleve értelmetlen, akár jól sikerül a jelöltállítás, akár nem, az előválasztás valójában nem is létező indokai ilyen körülmények között végképp nem tudnak érvényesülni.

Ráadásul a potenciális civil jelöltek egy része (jellemzően a legismertebb jelöltek nagy része) már önkormányzati képviselő, illetve polgármester volt a jelölés lehetőségekor, és eleve nem kívánt részt venni a versenyben. Ha viszont a pártok dominálják az előválasztást, akkor a számos háttéralku (a füstös szobákban) aligha lehet rosszabb (viszont összehasonlíthatatlanul olcsóbb), mint az előválasztás.

Arról a remélt jótétéményről pedig, hogy az előválasztások szükségszerűen új arcokat, új politikusokat hoznak a rendszerbe, a most megalakult parlament összetételére egy elnyújtott pillantást vetve elég annyit mondanunk, hogy a közösen indult ellenzék jelenlegi képviselőinek fele, az 57 képviselőből 28 (vagyis 49 százalék) tagja volt az előző parlamentnek is. De ha az újonnan bejutott Momentum új képviselőit nem számítjuk, akkor a 48 képviselőből 28 (azaz 58 százalék) számít réginek.

A frakciók megújulása természetesen különbözik egymástól, hiszen míg a Jobbik, a DK és az LMP esetében 40, 53, illetve 66 százalék a régiek aránya, az MSZP-ben ez 80 százalék. (Mondjuk azonban el, hogy ez utóbbi pártban Komjáthi Imre és Vajda Zoltán érkezett újként a Házba, de előbbi képviselő eddig is a párt alelnöke volt, vagyis valójában régi motorosnak számít, utóbbi képviselőnek pedig igazából alig van több köze az MSZP-hez, mint e sorok olvasóinak.)

Felidézhetjük ugyanakkor azt is, hogy az előválasztások tavaly októberi látszólagos sikere természetesen túlzott reményeket keltett, és nyilvánvalóan elkényelmesítette a pártokat, márpedig e leülésre, lehülésre, momentumvesztésre éppen a szándékolt siker miatt előre lehetett volna számítani – az egyébként nem várt eredmény ellenére is. Mégsem létezett épeszű terv az aktivitás fenntartására, aminthogy nehéz is lett volna a mobilizációt mintegy fél éven át fenntartani a választásokig, vagyis a rossz formaidőzítés klasszikus – és elkerülhető – esetével volt dolgunk.

Ugyancsak aligha vitatható, hogy egy előválasztás során a pártok jelöltjei (különösen a miniszterelnök-jelöltek) a dolog természetéből adódóan hangsúlyosan egymás ellen kampányolnak. Ez a körülmény – minthogy a jelöltek jellemzően nem azonos világnézetet képviselnek – óhatatlan sértődéseket okozhat. Esetünkben e támadások nem is annyira a vesztes jelöltek körében (akik általában fegyelmezetten vették tudomásul riválisaik, sőt Márki-Zay Péter győzelmét is), hanem a támogató aktivistákéban okoztak nehezen gyógyuló sebeket. Nem kell sokat magyarázni azt, hogy az előválasztásnak e jellege az összefogás helyett inkább a széthúzást erősítette, hiszen az aktivisták számára a vereség nem csupán a jelölt vereségét, hanem az értékrend vereségét is jelentette.

Az ellenzéki pártok kapcsolatában jelenleg tapasztalható széthúzás gyökereit mindenesetre az őszi előválasztásokban találjuk, amelyek újra megmutatták az éppen addigra nagyjából kiépített – tizenegy év után végre megteremtődött – bizalom repedéseit. Azt állítjuk, hogy az előválasztások eme következménye inherensen benne volt az előválasztás természetében, amelyet nem kellett volna kipróbálni ahhoz, hogy felszínre hozza az eleve ismert problémákat.

A magunk részéről nem vitatjuk, hogy az előválasztások ideájának egykori felvetői között akadtak jó szándékú naivok is – a néhány rosszabb akaratú számító mellett –, de a szellemi előkészítés nem történt meg. Éppenséggel nagyon is szembeűnő, hogy semmilyen kutatás sem előzte meg az előkészítést – a néhány százalmas „tanulmány” a legtöbb esetben még esszének sem volt nevezhető –, a nemzetközi példák közül kizárólag az amerikai tapasztalatokat idézték fel (azokat is többnyire rosszul), az intézményről való közös gondolkodás látványosan nivóttan, lelkes és tudatlan volt hónapokon, éveken át, de még annak tanulságait sem hasznosították. Az intézmény általános használhatatlanságának egyszerű ténye ezért nem válhatott világossá addig, amíg – vakon – ki nem próbálták.

Az intézmény hívei – talán jóhiszeműen – megtévesztették magukat, és ezzel félrevezették a választópolgárokat is. Több százezer embert tartottak tévedésben, sőt ájult lelkesedéssel propagálták a

metódust, nem hagyva teret a józan hangoknak. Olyasmit népszerűsítettek rajongásig tartó örömben, amelyről valójában semmit sem tudtak. Félő volt ugyanakkor, hogy az intézmény egyes inherens hibái kiütköznek, de midőn ez megtörtént, a maguk részéről azt sem értelmezték.

Ugyancsak megdöbbenő azonban, hogy a felismerés az események után hónapokkal sem következett be. A történetek, a tények, az adatok, a kampány és az eredmények máig nem képezték valóságos vizsgálat tárgyát, az előválasztások iránti buta lelkesedés a nyilvánvaló kudarc ellenére sem lohadt le, sőt, inkább a megvalósítás egyes anomáliái, az előválasztások utáni hibák és számos tényező (a miniszterelnök-jelölt személye, a háborús propaganda, a médiahelyzet, a választási rendszer stb.) viszi el a balhét a tárgyilagos szembenézés hiányában.

Holott, ami azt illeti, az előválasztásoknak megágyazó egykori hatpárti megállapodás már eleve hibás konstrukció volt számtalan okból, de az előválasztások konkrét megvalósítása még e megállapodás kevés jó elemét is elvitte, nem szólva arról, hogy emellett minden további energiát is felégetett, sok forrást és szó szerint minden másra szánható, politizálásra való időt is felemészített az előválasztásokat megelőző két évben. Ez idő alatt az ellenzéki politizálás kizárólagos fókuszusa az előválasztáson, és nem a választásokon volt, napi politizálás nem folyt, ellenzéki munka nem végződött, csak az előválasztások előkészületei, megszervezése, majd lebonyolítása képezte a teljes ellenzék úgynevezett tevékenységét.

Az előválasztások látszólagos sikere (médi figyelem, magas részvétel, *hype* és cirkusz) valójában ugyancsak rosszat tett az ügynek, és ez a tavaszi választások eredményein kiválóan megmutatkozott. Nem véletlen, hogy az előválasztásokat a hatalomvesztéstől rettegő Fidesz valójában kevés izgalommal követte végig, és jóllehet ügyelt arra, hogy az ellenzéki pártokkal együtt maga is az utcán legyen (aláírásgyűjtés, *Stop Gyurcsány*, *stop Karácsony*-kampány, petíció és kisebb akciók), igazából nem érezte, hogy különösebben aggódnia kellene e nivótlan ellenzéki erőfitogtatás miatt, úgy volt vele, hogy egymás kölcsönös kinyírását elintézik majd az ellenzéki pártok szépen egymás közt.

Megtörtént. Az ellenzék pártjaira jellemző ötletelen, gyenge, színvonalatlan politizálás ezúttal reflektálatlan lelkesedéssel és totális szellemi csóddal kiegészülve meghozta a hatalom számára a neki leszedett, tálcán felajánlott édes gyümölcsöt, csak ki kellett nyújtania utána a kezét. A politikai rendszer totális kiépültével ez a kormány nem is kívánhatott volna magának kedvezőbb ellenzékot, amely saját akaratából, lelkesedve és éljenezve vonult a veszébe.

Csúfos választási vereségének számos oka volt, de az okok között ott szerepel az előválasztás is, anélkül hogy ez az ellenzék megmondóembereinek, fizetett okosainak, vezetőinek és politikusainak, sőt azok fogyatkozó számú híveinek feltűnt volna.

Az előválasztások intézményének és eddigi hazai gyakorlatának mindenestre számos hátulütője, hibája és további potenciális veszélye van, melyek közül az ellenzéki közvélemény egy kicsiny része legfeljebb egy-két problémát vesz észre vagy ismer el, ha ugyan hajlandó kritikus szemmel tekinteni rá, de az egész jelenség általános elítéléséig nem képes vagy hajlandó eljutni. Pedig a tanulságok levonása és az intézmény elfelejtése már csak azért is indokolt lenne, mert e felesleges és költséges kutyakomédiát, e manipulatív és hazug, szemenszedett, szemtelen szemfényvesztést a következő választásokra készülve semmilyen formában – sem megújítva, sem átalakítva, sem sehogy –, semmiképp sem szabad megismételni. Soha többé.